ÉVFORDULÓK ÉS SZAKASZHATÁROK A FELSŐOKTATÁSBAN

BESZÁMOLÓ A 2019-ES BOLOGNA PROCESS BEYOND 2020 KONFERENCIÁRÓL

HRUBOS ILDIKÓ

Budapesti Corvinus Egyetem

Bologna Process Beyond 2020: Fundamental Values of the EHEA. Bologna, 2019. június 24–25. <http://bolognaprocess2019.it/>

Húsz évvel ezelőtt írta alá 29 európai oktatási (felsőoktatási) miniszter a Bolognai Egyetem dísztermében azt a dokumentumot, amely elindította az európai felsőoktatási reformot (ma már 48 ország tartozik a reformot elfogadók és követők, az Európai Felsőoktatási Térség – European Higher Education Area – résztvevői közé). A konferencia erről a fontos évfordulóról emlékezett meg egy kiemelten ünnepélyes jellegű rendezvénnyel.

A szervezést a Bolognai Egyetem, Olaszország Oktatási, Felsőoktatási és Kutatási Minisztériuma, a Magna Charta Universitatum Observatory, az Európai Egyetemi Szövetség és az Európai Hallgatói Szövetség vállalta. A rendezvény deklarált célja az volt, hogy adalékokkal szolgáljon a 2020 júniusában, Rómában sorra kerülő miniszteri konferenciának, amely az Európai Felsőoktatási Térség kiépítésének harmadik évtizedét nyitja majd meg. Így tartalmi értelemben nem évfordulós visszatekintésről vagy értékelésről szólt a konferencia, hanem elsősorban a jövőről.

A történelmi tradíciókat követő külsőségek azonban nem maradtak el. A megnyitó ceremónián mintegy 700 fő jelent meg. A meghívottak köre igen széles volt, közöttük egyetemi vezetők, a reform munkálataihoz kapcsolódó oktatásirányítók, szakértői csoportok tagjai, felsőoktatás-kutatók, kiemelt érdekhordozók képviselői. Több mint 80 országból érkeztek egyetemi rektorok, ami önmagában is jelzésértékű volt a konferencia várható fő mondanivalóját illetően, hiszen ez a szám jóval meghaladja a 48-as, hivatalos taglétszámot.

Több mint 200 rektor vonult ünnepélyes menetben a Bolognai Egyetem eredeti épületétől, az Archiginnasio palotától a megnyitó ceremónia és a konferencia színhelyére, a város főterén álló, pompás, várszerű Palazzo Re Enzo-ba. Mindenki a saját egyeteme rektori talárját és fejedőjét viselte, így középkori hangulatú színpompás látványt nyújtottak nemcsak a konferencia résztvevőinek, hanem a belváros lakóinak és a turistáknak is. (Méltósággal viselték el a megpróbáltatást, amit mind-

ez jelentett, hiszen súlyos brokát, bársony öltözkében, nemesszőrme díszítéssel, esetenként hatalmas hermelin gallérral kellett helytállniuk a 36 fokos melegben.)

A ceremónián az UNESCO, az Európa Tanács, az Erasmus+, az Európai Egyetemi Szövetség, az Európai Hallgatói Szövetség és az Európai Bologna Bizottság vezető képviselői üdvözlő szavainak elhangzása után különleges aktusra került sor. Fabio Roversi Monaco, a Bolognai Egyetem korábbi rektora átadta Robert Napier-nek, az Európai Hallgatói Szövetség megválasztott elnökének azt az eredeti dokumentumot, amit mindeddig a Bolognai Egyetemen őriztek: magát az aláírt Nyilatkozatot. Szavai szerint ezzel jelképesen átadta a reform további sorsának irányítását a hallgatóknak. Emlékeztetett arra, hogy a Bolognai Egyetem eredetileg a hallgatók kezdeményezéséből jött létre, sokáig a hallgatók vezették az intézményt és máig igen erős a hallgatói szerepvállalás az egyetemi élet irányításában. Ennek felélesztését ajánlja a következő évtizedekre. Robert Napier, aki a Máltai Egyetemen kapott BA és MA fokozatot jogtudományból, meghatottan fogadta a gesztust.

Mindez nem érte egészen váratlanul a résztvevőket. Az utóbbi években egyre erősödött a hallgatók hangja a Bologna-rendezvényeken, javaslataik mindig megfontoltak, sokszor újszerűek voltak. Fáradhatatlanul követelték az esélyegyenlőségek témájának napirenden tartását, ők kezdeményezték a hallgatócentrikus tanulás és tanítás ügyének felkarolását, és sikerült a reformfolyamat középpontjába állítani a témáját. Az évfordulós konferencia szakmai tematikája és struktúrája is jelezte ezt a fordulatot. A hallgatói képviselők előadásokat tartottak, szekciót vezettek.

A tartalmi munka öt párhuzamos szekcióban folyt: Akadémiai és ahhoz kapcsolódó polgári jogok a változó társa-

dalmakban; A hallgatócentrikus tanulás; A fenntartható fejlődést szolgáló vezetés – a felsőoktatás szerepe; A felsőoktatás szociális dimenziója; Karrierék és szak-képzettségek a jövő munkaerőpiaca szempontjából.

Jelen sorok írója a fenntartható fejlődéssel foglalkozó szekciót választotta.

Itt az előadók a hallgatók szempontjaiból indultak ki, mivel ők – életkoruknál fogva – fokozottan érdekeltek a témában. Nem véletlen, hogy az egyetemi vezetők a szokásosnál könnyebb helyzetben vannak, amikor el akarják fogadtatni a környezetvédelem, környezettudatosság kérdéskörének beillesztését a képzési programokba, tantervekbe (a program szakmai irányultságától függetlenül), vagy környezetvédelmi tanszéket szándékoznak alapítani. A hallgatók támogatják, mi több maguk vezetik az egyetemi „Zöld irodát”, amely bevonja a környező civil társadalmat is az akcióiba. Az egyetem falai között nevelkednek a jövő menedzserai, akiknek oktatásában elengedhetetlen a szemléletváltás, pl. az Európa-centrikus világlátás meghaladása. Az élelmiszerbiztonság, a „zöld gazdaság” ügyét, a szegénység felszámolásának témáját egyaránt be kell építeni az oktatásba. Ebben a megközelítésben a fenntartható fejlődés feltétele az egyenlőtlenségek csökkentése régiók, országok között, egy-egy országon belül. És itt kapcsolódik össze a téma egy másik fundamentális üggyel.

A konferencia egészét (túl az illetékes szekción is) az egyenlőtlenségek, a sérülékeny csoportok, a befogadás kérdései uralták. Ez a téma az eredeti Bolognai Nyilatkozatban meglehetősen vázlatosan jelent meg, az első években Európa versenyképességének kérdése volt a reform domináns területe. A 2000-es évek közepétől vált kiemelt kérdéssé, és azóta a szociális dimenzió kötelező eleme a reform állásáról beszámoló országjelentéseknek.

A konferencián kibontakozott az érvelés, hogy a minőség alapja a változatosság, a sokféleség. A kiválóság önmagában nem elég, tudni kell azt is, hogy mire szolgál. A felelősségérzetre, a társadalmi hatások iránti érzékenységre nevelés és az annak megfelelő intézményi gyakorlat nélkül az egyetem nem tölti be a hivatását. Azonban ma még hiányzik a szociális dimenzió tartalmának tényleges megértése, az azzal kapcsolatos konszenzus kialakítása. Pedig erre lehetne alapozni a jövőben a releváns empirikus vizsgálatokat és elemzéseket, cselekvési programokat az Európai Felsőoktatási Térségben.

A következő periódus két alapvető témája várhatóan a fentiekben vázolt fenntarthatóság, valamint a társadalmi esélykülönbségek csökkentése lesz. Egy általánosabb szinten a konferencia nem hivatalos üzenete abban foglalható össze, hogy az európai felsőoktatási reform első tíz évében a struktúrák átalakítása, a többlépcsős képzési szerkezet létrehozása történt meg, a második évtized a rendszer finomítását próbálta elvégezni (az Oklevélmelléklet és az európai kreditárviteli rendszer [ECTS] módosítása, a minőségbiztosítás megújítása, a képesítési keretrendszerek megalkotása és jórészt bevezetése), a 2020 és 2030 közötti évek pedig a fundamentális társadalmi problémákról, a globális célokról, valamint az ezekkel kapcsolatos gyakorlatokról és etikai kérdésekről szólnak majd.

A záró ceremóniát Sijbolt Noorda, a Magna Charta Universitatum Observatory elnöke vezette. Szavai túlmutattak a konferencia tanulságain, az általa elnökölt szervezet fontos, aktuális munkájáról is szóltak. A *Magna Charta Universitatum*ot egyébként 1988-ban 388 európai egyetem rektora írta alá, ugyancsak Bolognában, az Egyetem alapításának 900. évfordulóján (sajnos vannak még olyanok, akik – figyelmetlenségből – összetévesztik ezt a

Bolognai Nyilatkozat aláírásával...). Mára 889-re emelkedett a létszám, 88 országból. A 30. évfordulót 2018-ban tartották Salamancában, „természetesen” egy helyi születésnapon: a Salamancai Egyetem alapításának 800. évfordulóján. Ez alkalommal fontos döntés született: meg kell újítani a *Magna Chartát*. Az elmúlt harminc évben sok alapvető változás történt Európában és a világban, amelyek átalakították az egyetemek társadalmi környezetét, a velük szembeni elvárásokat. Ezek közül a legfontosabb, leglátványosabb, hogy a felsőoktatás globalizálódott. Az együttműködések határai kitértek, új szempontok merültek fel, erősödtek meg az egyetem és a gazdaság, ez egyetem és a hallgatók viszonylatában.

A *Magna Charta Universitatum* az európai egyetemi értékek, hagyományok védelmében, az európai egyetemek együttműködésének támogatása céljából született. Eredetileg *Magna Charta Universitatum Europaeum* volt a neve. Mára viszont – mint láttuk – az aláíró egyetemek már 88 országból kerülnek ki, jelentős részben nem Európából. Ez nemcsak az európai egyetem magas presztízsét, nagy vonzerjét mutatja, de szét is feszíti az eredeti kereteket. Emiatt egy ideje egyszerűen „lehagyják” a dokumentum eredeti nevéből az „Europaeum” jelzőt.

A *Magna Charta Universitatum* gyakorlati munkáját 2000 óta az Observatory vezeti, szervezi, az új dokumentum létrehozását értelemszerűen az Observatory irányítja. Szakértői megfogalmazták a szövegtervezetet, éppen most folyik annak vitája az intézmények és szakértők széles körében. Az Observatory következő éves rendes ülésére 2019 októberében kerül sor, ezúttal Hamiltonban (Kanada). Ott fogják bemutatni a viták alapján kialakult változatot, és további észrevételeket, javaslatokat hallgatnak meg. A helyszín utal a szemléletváltásra, a fókuszok mó-

dosulására. Várható, hogy a McMaster Egyetem falai között már a Nemzetközi Egyetemi Szövetség fogja játszani a vezető szerepet. Az ünnepélyes elfogadásra Bolognában, 2020 szeptemberében ke-

rül sor. Egyúttal egy újabb évfordulóról is meg fognak emlékezni, mégpedig az Observatory létrejöttének 20. évfordulójáról.

A cikk a Creative Commons Attribution 4.0 International License (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>) feltételei szerint publikált Open Access közlemény, melynek szellemében a cikk bármilyen médiumban szabadon felhasználható, megosztható és újraközölhető, feltéve, hogy az eredeti szerző és a közlés helye, illetve a CC License linkje és az esetlegesen végrehajtott módosítások feltüntetésre kerülnek. (SID_1)